

Finantsinspeksioon

06.05.2021 nr 4.11-3.7/2921

Märgukiri

Peer-to-peer ühisrahastusplatvormidest ja tarbijate kaitsest

Teise samba pensionireformiga suureneb risk, et hakatakse tegevusloata pakkuma tarbijatele raha kasutamise ja investoritele raha paigutamise lahendeid, mis vastavad tunnustele, mille olemasolul tohib tegutseda ainult vastavat tegevuslooma omanes. Tegevusloa nõuet eirava platvormi kaudu tegutsemine tähendab osapooltele riskide olulist kasvu, läbipaistmatust ja paljudest seadustest tuleneva kaitse puudumist. Halvemal juhul võivad osalejad saada kuriteole kaasaaitajaks.

Reeglina ühisrahastusplatvormis, mis tegeleb tarbijale suunatud krediidiga on i) vahendaja (platvormi pidaja), kes soovib teenida platvormi pidamise eest ja tarbijale laenu vahendamise eest; ii) investor, kes soovib tasu eest anda raha tarbija kasutusse ning iii) tarbija, kes soovib kasutada raha ja on valmis selle eest maksma.

Platvormi pidajaks soovijail aga ka investoritel ja tarbijail tasub tähelepanu pöörata järgmistele õiguslikele aspektidele tarbijatele suunatud ühisrahastusplatvormiga seoses:

1) Platvormi tegevusel on krediidi vahendamise tunnused:

Krediidivahendaja tegevusloa vajaduse mõistmiseks tuleb faktiliste asjaolude pinnalt krediidiandjate ja -vahendajate seaduse (edaspidi KAVS) ja võlaõigusseaduse (edaspidi VÕS) vastavate sätete vastu mõõta, kas tegu on krediidi vahendamisega (KAVS § 4).

- 1) Esmalt tuleb välja selgitada, kas ühisrahastusplatvormi vahendusel antakse tarbijale krediiti ja kas platvormi vahendusel sõlmitakse tarbijaga krediidileping.

Krediidi andmine on KAVS § 3 kohaselt VÕS § 401 lõigetes 1 ja 2 nimetatud krediidi andmine, tasuline maksetähtpäeva edasilükkamine, liising või muu abi finantseerimisel, sealhulgas krediidilepingute sõlmimine ja selleks vajalike toimingute tegemine oma nimel ja arvel. Vastavalt VÕS § 401 lõikele 1 on krediidileping leping, millega üks isik (krediidiandja) kohustub andma teise isiku (krediidisaaaja) kasutusse rahasumma (krediit), krediidisaaaja aga kohustub krediidi kasutamise eest maksma tasu ja lepingu lõppemisel krediidi tagasi maksma. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt võib krediidilepingu esemeks olla ka tasuline maksetähtpäeva edasilükkamine, liising või muu abi finantseerimisel. Tulenevalt eelnevast on tarbijakrediidilepingu peamisteks tunnusteks rahasumma tarbija kasutusse andmine ja tarbijapoolne kohustus krediidi kasutamise eest tasu ehk intressi maksta.

- 2) Järgmiseks oluliseks KAVS-i kohaldamise eelduseks on see, et üheks krediidilepingu osapooleks on tarbija. KAVS § 2 lõike 3 kohaselt on tarbija KAVS-i tähenduses VÕS § 1 lõikes 5 nimetatud isik ehk füüsiline isik, kes teeb tehingu, mis ei seonu iseseisva majandus- või kutsetegevuse läbiviimisega.
- 3) Krediidivahendajaks on füüsiline või juriidiline isik, kes ei tegutse krediidiandjana ning kelle majandus- või kutsetegevuseks on tarbijale krediidi vahendamine (KAVS § 6 lõige 1).

Sakala 4, Tallinn
15030 Eesti / Estonia

T: +372 668 0500
E: info@fi.ee
www.fi.ee

Finantsinspeksioon

Krediidi vahendamise tunnuste väljaselgitamiseks tuleb lähtuda VÕS § 401¹ sätestatud üldisest põhimõttest ehk kredidivahendamisel kohustub üks isik (kredidivahendaja) oma majandus- ja kutsetegevuses vahendama teisele isikule tasu eest krediiti või osutama krediidilepingu sõlmimise võimalusele või kohustub krediidiandja jaoks ja tema huvides iseseisvalt ja püsivalt lepinguid vahendama või neid krediidiandja nimel ja arvel sõlmima ning KAVS § 4 lg 1 mõistest, mille kohaselt krediidi vahendamine on:

- 1) tarbijale tasu eest krediidi andmise vahendamine või krediidilepingu sõlmimise võimalusele osutamine;
- 2) tarbija abistamine krediidilepingu sõlmimise eelsetes toimingutes või lepingu sõlmimisel ja muud sellega seotud tegevused, mida ei ole nimetatud KAVS § 4 punktis 1;
- 3) krediidiandja jaoks ja tema huvides iseseisvalt ja püsivalt lepingute vahendamine või nende sõlmimine krediidiandja nimel ja arvel.

Ehk juhul kui krediidiandjast investoril või tarbijal tuleb maksta platvormile vahendustasu, platvorm viitab krediidiandjast investorile, kes on tarbijale valmis krediiti pakkuma, platvorm abistab ja koordineerib krediidi andmist, vahendab või sõlmib tarbijaga krediidilepingu investoril nimel, võib olla tegemist krediidi vahendamisega KAVS § 4 lõike 1 mõistes.

- 4) Kredidivahendamise tunnuste olemasolule järgnevalt tuleb mõista, kas platvorm kvalifitseerub kredidivahendajaks (KAVS § 6) või langeb mõne seaduses sätestatud erandi alla, mis ei nõua tegevusluba (KAVS § 2 lõiked 5-10).

Kredidivahendajana tegutsemiseks peab juriidilisel või füüsilisel isikul olema tegevusluba (KAVS § 10 lõige 2). Tegevusloa annab ja tunnistab kehtetuks Finantsinspeksioon oma otsusega vastavalt seadusele.

Platvormi pidamise sooviga isikule on oluline, et kredidivahendajana tegutsemine tegevusloata või seaduses sätestatud erandita on käsitletav kuriteona (karistusseadustiku § 372). See võib ka edaspidi mõjutada isiku võimalusi reguleeritud finantsturul tegutsemiseks. Platvormi pidada sooviv isik peab enne ettevõtmise käivitamist ise analüüsima ja vajadusel kasutama advokaadi abi tegevusloa nõude määratlemiseks. Järeldusi saab vajadusel konsulteerida Finantsinspeksiooniga.

Platvormi kaudu tegutsevale krediidiandjast investorile ja tarbijale on kasulik mõista, kas platvorm on või peab olema tegevusloaga, kuna platvormi tegevusloata tegutsemine tähendab krediidiandjast investorile ja tarbijale avalikust krediidiõigusest tuleneva kaitse puudumist. Investorist krediidiandjale väärrib muu hulgas märkimist, et tarbija suhtes vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumine tähendab riski jääda ilma lepingulistest intressidest (VÕS § 403⁴ lõige 7) ja hüvitada tarbijale rikkumisest tekkinud kahju (VÕS § 403⁴ lõige 8). Vastutustundliku laenamise põhimõttest mittelähtumine või rikkumine tähendab krediidiandjast investorile ka suuremat krediidiriski. Tarbijast krediivõtja muu hulgas riskib tegevusloata platvormi kaudu krediidi võtmise soovi korral raha hinna läbipaistmatusega (puudub nõuetele vastavalt arvatud krediidi kulukuse määr) ja asjakohase lepingueelse teabe puudumisega.

Investori ja tarbija teadliku tegutsemise korral tegevusloata tegutseva platvormi kaudu ei saa välistada investori tegevuse kvalifitseerumist KarS §-s 372 sätestatud kuriteole kaasaitamiseks. Kokkuvõttes suureneb oluliselt krediidirisk, tasude läbipaistmatus või muu minetuse võimalus. Investor ja tarbija saavad Finantsinspeksiooni veebilehelt kontrollida, kas platvormil on tegevusluba.

2) Platvormi tegevusel on investeerimisteenuse tunnused:

Investeerimisteenuse tegevusloa vajaduse mõistmiseks tuleb faktiliste asjaolude pinnalt väärtpaberituruseaduse (edaspidi VPTS) vastavate sätete vastu mõõta, kas tegu on väärtpaberiga (VPTS § 2). Kui tegu on „väärtpaberiga“, siis kas tegu on investeerimisteenusega (VPTS § 43)? Ja lõpuks, kas esinevad tegevusloa nõuet välistavad asjaolud (VPTS § 47)?

Investeermisteenuse osutamiseks peab isikul olema vastav tegevusluba (VPTS § 48). Tegevusloa annab ja tunnistab kehtetuks Finantsinspeksioon oma otsusega vastavalt seadusele.

Platvormi pidamise sooviga isikule on oluline, et investeermisteenuse osutamine tegevusloata või seaduses sätestatud erandi aluseta on käsitletav kuriteona (KarS § 372). See võib ka edaspidi mõjutada isiku võimalusi reguleeritud finantsturul tegutsemiseks. Platvormi pidada sooviv isik peab enne ettevõtmise käivitamist ise analüüsima ja vajadusel kasutama advokaadi abi tegevusloa nõude määratlemiseks. Järeldusi saab vajadusel konsulteerida Finantsinspeksiooniga.

Platvormi kaudu tegutsevale investorile ja tarbijale on kasulik mõista, kas platvorm on või peab olema tegevusloaga, kuna platvormi seadusevastane tegutsemine tähendab investorile ja tarbijale avalikust väärtpaberitõigusest tuleneva kaitse puudumist, kõrgenenud riski kelmuseks ja muudeks kuritegudeks investori ning tarbija suhtes, samuti kõrgenenud riske platvormi organisatsiooni ja süsteemide toimimisel, huvide konfliktide juhtimisel, omanike ja juhtide isikute sobivuse osas. Investori ja tarbija teadliku tegutsemise korral tegevusloata tegutseva platvormi kaudu ei saa välistada investori tegevuse kvalifitseerumist KarS §-s 372 sätestatud kuriteole kaasaitamiseks. Kokkuvõttes suureneb oluliselt investeeringu ebaedu, tasude läbipaistmatuse või muu minetuse võimalus. Investor ja tarbija saavad Finantsinspeksiooni veebilehelt kontrollida, kas platvormil on tegevusluba.

3) Näide kredidivahendaja ja/või investeermisühingu tegevusluba vajava platvormi tegevusest:

Platvorm korraldab ühelt poolt investorite raha edastamise isikute (edaspidi pensionärid) käsutusse, kes on avaldanud soovi kohustusliku kogumispensionide süsteemist väljumiseks ning vastavate pensionifondide osakute rahaks tegemist ning väljamaksmist pensionäriks. Teisalt platvorm korraldab, et investorid saaksid pensionäri käsutusse edastatud raha eest (ühiks) vastutasuks nõude pensionäri suhtes, kusjuures nõude suurus sõltub vastava pensionäri pensionifondide osakute puhasväärtusest, sellele vastava raha summast (pensionäriks) väljamaksmise hetkel. Pensionärid kohustuvad saadud raha või selle saamise võimaluse eest maksma tasu investoritele ja platvormile. Investorid kannavad pensionifondide osakute puhasväärtuse suurenemise ja vähenemise riski lisaks pensionäri poolt investorile täitmise riski.

Pensionäriks on kogunenud pensionifondi osakuid oleviku puhasväärtuses 100 ühikut raha. Selle eest saab ta platvormi vahendusel investorilt oma käsutusse 100 ühikut raha. Tasub ta selle eest platvormile 5 ühikut ja investoritele 10 ühikut. Tulevikus osakute puhasväärtus võib suurenedagi nt 120 ühikuni või väheneda 80 ühikuni. Esimesel juhul investorid saaksid pensionäri käsutusse antud 100 ühiku raha eest vastutasuks 120 ühikut ja kokku teeniksid 100 ühiku eest kasumit 30 ühikut (20+10=30). Teisel juhul investoril saaksid pensionäri käsutusse antud 100 ühiku raha eest vastutasuks 80 ühikut ja kokku teeniksid 100 ühiku eest 10 ühikut kahjumit (-20+10=-10). Platvorm teeniks mõlemal juhul 5 ühikut oma teenuste eest.

Eelkirjeldatud juhtumil platvorm osutab investeermisteenust, mis nõuab tegevusluba, kuna sisuliselt on tegu korralduste vastuvõtmise ja edastamisega teatud tuletislepingute (hinnavahelepingute) sõlmimiseks ja selliste tuletislepingute pakkumise korraldamiseks. Vt VPTS § 2 lg 10, lg 11 p 6, § 40 lg 1, § 43 lg 1 p 1 ja 7.

Platvormi poolt on tegu kredidivahendusega, mis nõuab tegevusluba, kuna krediiti vahendatakse tasu eest tarbijatele (KAVS § 2 lõige 1, § 3, § 4, § 10 lõige 2 ja VÕS § 401 lõige 2, § 401¹).

* * *

Finantsinspeksiooni pädevuse määratleb Finantsinspeksiooni seadus. Inspeksioon vajadusel selgitab seadusest tulenevat õiguslikku regulatsiooni, kuid ei osuta ise õigusabiteenust. Finantsinspeksioon ei ole kuritegude kohtueelse menetlemise uurimisasutus. Kahtluse korral saab asjakohast kriminaalmenetlust ja vastavaid toiminguid läbi viia selleks pädevust omav uurimisasutus või muu kriminaalmenetluse pädevust omav asutus (Politsei- ja Piirivalveamet, Prokuratuur).

Finantsinspeksioon

Vastavalt Finantsinspeksiooni seaduse § 54 lõigetele 1 ja 2 ei ole Finantsinspeksiooni poolt finantsjärelevalve teostamiseks läbiviidav menetlus avalik. Finantsjärelevalve käigus finantsjärelevalve subjektilt või muudelt isikutelt või asutustelt saadud teave, sealhulgas andmed, dokumendid ja muu teave, finantsjärelevalve käigus koostatud õiendid, aktid, ettekirjutused ja muud finantsjärelevalve tulemusi kajastavad dokumendid iga liiki andmekandjal on konfidentsiaalsed.

Käesolevas märgukirjas toodud selgitused võivad täieneda, kuna platvormi tegevus võib kvalifitseeruda ka mõne muu finantssektori tegevusluba nõudva tegevusena või langeda ka alasse, milles tegutsemine tegevusluba ei nõua. Märgukirjas toodud näitel tingimata ei ole seost reaalelulise faktilise olustikuga, kuid selliste seoste ilmnemisi ei saa välistada.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Kilvar Kessler

juhatuse esimees